

Bedømme, men ikke fordømme

Tale på Bibel og lovsang 24.10.10 av Oddvar Søvik

I høst tar vi for oss utvalgte tekster fra Bergprekenen på Bibel og Lovsang. I dag er teksten vår hentet fra kapittel 7,1-5. Det er et av de avsnittene i Bibelen som blir mest misforstått og mest misbrukt. På den ene siden misforstår man ordene dit hen at man ikke tør si fra i noen sammenheng om hva som er rett og galt. På den andre siden misbruker man dem til å motsette seg enhver irttesettelse.

La oss først høre hva Jesus har å si:

Matt 7,1-5

1. Hva ordene *ikke* betyr

a. Det er ikke et forbud mot dommere og domstoler

Den kjente russiske forfatteren Leo Tolstoj mente det. Han sier: "Kristus nedlegger totalforbud mot opprettelsen av enhver menneskelig domstol" og "han kan ikke ha ment noe annet med disse ordene".

Men Jesus snakker ikke her om statens autoritet. Han taler om vårt forhold til hverandre. Selv erkjente Jesus at Pilatus hadde makt til å dømme og at denne makt var gitt ham ovenfra! Joh 19,11.

Paulus understreker også øvrighetens rett til å dømme og straffe i Rom 13,2-4: *Den som setter seg opp mot dem, står derfor imot Guds ordning, og de som gjør det, skal få sin dom. 3 De styrende er ikke til skrekk for den gode gjerning, men for den onde. Vil du slippe å frykte myndighetene, så gjør det gode, og du skal få ros av dem. 4 Styremakten er en Guds tjener, til beste for deg. Gjør du det onde, har du grunn til å være redd. Det er jo ikke for ingen ting at den bærer sverd. Den er Guds tjener som skal fullbyrde hans straff over den som gjør det onde.*

b. Det er ikke et forbud mot å utøve myndighet i hjem og menighet

Bibelen er full av formaninger om å utøve myndighet i hjemmet. Foreldre må sette grenser for barna og lære dem å dømme om hva som er rett og galt. Det er jo en god og riktig form for bedømmelse. Stakkars de barna som ikke lærer hva som er rett og galt hjemmefra.

Det samme er nødvendig i forsamling og menighet. Ut fra Guds ord er det noe som er rett og noe som er galt. Det er ikke slik som det hevdes i vår postmoderne tid at noe er rett for deg mens noe helt annet er rett for meg. I dag synes mange å leve etter parolen: "Har du lyst, har du lov". Nå har de til og med fått støtte av en prest i Oslo som har skrevet en bok om sex i Bibelen. Men han retter seg tydeligvis ikke etter Bibelen. Og da havner man i etisk relativisme.

Det er også totalt misforstått når biskop Helga Haugland Byfuglien for kort tid siden uttalte til A-magasinet: "Vi erkjenner at mange mennesker lever sammen uten å være

gift. Å si at det er synd kommuniserer ikke det Kirken ønsker å formidle". Men hva som er rett og galt kan ikke bestemmes ut fra hva flertallet gjør, men hva Guds ord sier. Det blir ikke rett å snyte på skatten selv om et flertall gjør det.

I 1 Kor 5 understreker Paulus sterkt menighetens ansvar for å ta et oppgjør med umoral i menigheten.

Paulus var heller ikke redd for å felle dom når det dukket opp vranglære. I Galaterbrevet er han rimelig saftig i sine uttalelser: *Gal 1,9 Vi har sagt det før, og jeg gjentar det nå: Hvis noen forkynner dere et annet evangelium enn det dere har mottatt, skal han være forbannet!* Her står det om menneskers frelse. Da må man si klart fra.

Paulus formaner Timoteus til å utøve samme myndighet som han selv: *2 Tim 4,2 Forkynn Ordet, stå klar i tide og utide, overbevis, tal strengt, tal trøst! Gi ikke opp når du lærer dem!*

c. Det er ikke et forbud mot å utøve kritisk sans

I verset etter advarer Jesus oss mot å gi hundene det hellige og kaste perler for svin. Vel, da må vi ha så pass kritisk sans at vi skjønner hvem som oppfører seg som hunder og svin, som det ikke kan nytte å forkynne evangeliet for der og da.

Og litt lenger ute, i kap 7,15-20 advarer han oss mot de falske profeter. På frukten skal vi kjenne dem. Da må vi bedømme hva som er god og dårlig frukt.

Paulus oppfordrer oss til å prøve alt. Det betyr ikke å *forsøke* alt livet har å by på, men å *etterprøve* alt. Spesielt gjaldt det vel i den sammenhengen profetiske budskap. Her må vi bedømme hva som er guddommelig og hva som er menneskelig.

Og Johannes, kjærlighetens apostel, sier klart: *1 Joh 4,1 Mine kjære, tro ikke enhver ånd! Prøv åndene om de er av Gud! For det er gått mange falske profeter ut i verden.*

d. Det er ikke et forbud mot å formane en bror eller søster som synder.

Bibelen sier klart at det skal vi gjøre. Jesus selv gjorde det. Tenk på hvordan Jesus møtte kvinnen fra Samaria som hadde hatt fem ekteskap før sitt siste samboerforhold? Joh 4,5-26. Hvordan hadde vi møtte en slik person? Jesus møtte henne med respekt og vennlighet. Det åpnet hennes hjerte. Men så sa Jesus til kvinnen: *Gå og hent din mann.* Da forsøkte hun først å vri seg unna med en halvsannhet: *Jeg har ingen mann.* Men Jesus påpeker vennlig det faktiske forholdet: *Du har hatt fem menn, og den du nå har, er ikke din mann. Der snakket du sant.*

Jesus tar kvinnens svar opp i beste mening. Han er vennlig mot synderen, samtidig som han taler sant om synden.

Det samme gjentar seg i samtalen med kvinnen som var grepet på fersk gjerning i hor. Joh 8,2-11. Jesus visste om hennes nederlag. Han visste også om hennes

selvfordømmelse. Den som har falt, trenger ikke å få forsterket dommen. Han eller hun er ofte sin strengeste dommer selv.

Jesus visste også at fordømmelse og straff aldri forvandler et menneske innenfra. Det gjør bare nåden, barmhjertigheten og kjærligheten. Men Jesus ser ikke gjennom fingrene med synden. Derfor sier han : *Gå bort, og synd ikke mer fra nå av!"*

Dommen felles over synden, *nåden* over synderen. Kvinnen går fri fra dommen, men ikke fra budet. Det gjelder fortsatt.

- Alkoholiker i Gressvik. Etter en alvorlig sprekk: "Velkommen hjem, kjære bror"

2. Hva Jesus mente

Vi har nå sett på hva ordene *ikke* betyr, men hva mente så Jesus å si med dette? Jo, det han advarer mot er *dømmesyke*. Det vil si den negative og destruktive kritikken der man leter etter feil hos andre, der man tar alt i verste mening og er lite overbærende når det gjelder feilgrep. - Dersom det gjør deg *godt* å høre noe negativt om andre, da lider du av *dømmesyke*.

Det var den holdningen fariseerne hadde. De stolte på at alt stod rett til med dem, og så ned på andre: Luk 18,9.

Hvorfor er dette så galt? For det første:

a. Man opphøyer seg selv til herre og dommer

Man inntar med andre ord en feil rolle. Når ble andre mennesker ansvarlige overfor deg og meg? Når ble de våre tjenere?

Nei, vi står alle ansvarlige innfor Gud. Paulus anvender Jesu ord her fra Matt 7 når han sier i Rom 14,4: *Hvem er du som dømmer en annens tjener? Om han står eller faller, blir en sak mellom ham og hans herre. Og han skal bli stående, for Herren har makt til å holde ham oppe.*

Hvis jeg fordømmer andre, tiltar jeg meg egentlig den domsmyndighet som bare tilkommer Gud.

Fallet har gjort oss alle til syndere. Derfor kan vi ikke sette oss til doms over våre medsyndere. Vi er diskvalifisert til å sitte som dommere over andre.

For det andre:

b. Den dom vi tildeler andre vil falle tilbake på oss selv

Nei, vi er ikke dommere. Vi er selv blant de dømte og vil bli dømt med samme mål som vi selv bruker, sier Jesus her i v. 2. Hvis vi er *dømmesyke* og kritiske, vil det slå tilbake på oss selv. Vi må regne med å få tilsvarende behandling av andre. Dermed oppstår det et kritisk, fordømmende miljø, som er en katastrofe i en menighet eller forsamling. En slik atmosfære vil raskt tømme forsamlingen for medlemmer. Ingen blir bedre av negativ kritikk, det skaper bare mismot og frustrasjon.

Men trolig sikter Jesus med disse ordene til at vi ved å fordømme andre kommer inn under Guds dom. Det er bare Gud som er i stand til å dømme rett. Hans dommer er rettferdige. Vi kjenner ikke alle fakta. Det gjør bare Gud. Han vet hva som er skjult i mørket og hva menneskene har skjult i sinnet, 1 Kor 4,5.

Hvis vi lever med en ukjærlig kritisk holdning til våre medmennesker, lever vi i synd, og dermed kommer vi under Guds dom, om vi ikke vender om. Jakob formaner oss: *Jak 2,13 For dommen skal være ubarmhjertig mot den som ikke har vist barmhjertighet, men barmhjertighet roser seg mot dommen.*

For det tredje

c. Vi har alle våre fordommer, uansett hvor objektive vi tror vi er.

Derfor ser vi ikke klart nok til å kunne avsi en rettferdig dom. Jesus er jo ganske humoristisk når han sier vi går med en bjelke i øyet. Da er man temmelig blind og lite i stand til å plukke fliser ut av andres øyne. Dessuten: Flisen kommer fra samme planke som kritikeren har i eget øye. Det viser det seg ofte at det vi kritiserer hos andre er synd og feil vi sliter med selv. Det er derfor Jesus sier: "Din hykler". Hvordan kan du fordømme en annen når du ikke selv er villig til å ta et oppgjør med ditt eget liv? Vi har dessverre lett for å overdrive andres feil og undervurdere våre egne.

Men dømte vi oss selv, ble vi ikke dømt, sier Paulus i 1 Kor 11,31. M.a.o: Vi må stille minst like strenge krav til oss selv som vi stiller til andre.

3. Hva må vi da gjøre?

Som sagt så er det dømmesyke og hykleri Jesus her irettesetter. Men han fritar oss ikke fra å *bedømme* hva som er rett og galt og å formane en bror eller søster som synd. Det ser vi litt lenger uten i Matt.ev. *Matt 18,15 Dersom din bror gjør en synd, så gå til ham og tal ham til rette på tomannshånd. Hører han på deg, har du vunnet din bror.*

For det første:

a. Dra bjelken ut av ditt eget øye først

Igjen: Jesus forbyr oss ikke å bedømme om hva som er rett og galt, han forbyr oss ikke å irettesette en bror eller søster som synd, men først må vi ta et oppgjør med egne synd. For å bli i Jesu bilde: Vi må få ut bjelken i vårt eget øye.

Først må vi *erkjenne* at vi har en bjelke. Det ser og forstår vi når lyset fra Guds ord skinner inn i vårt mørke. Da overbeviser Den hellige ånd oss om vår synd. Da må vi ikke benekte den, bagatellisere den, bortforklare den eller skylde på andre. Vi må gå til Jesus med den. Han har allerede sonet straffen for alle våre synd. Derfor våger jeg meg fram til ham for å bekjenne. Jeg stiller meg nedunder korset med de to bjelkene og bekjenner alt: Min selvgodhet, min kritikksyke, min misunnelse som ofte

var årsak til kritikken, mine sår som gjorde at jeg såret andre, byrde av skyld som jeg har lagt på andre, min baktale, min fordømmelse, ALT!

Og der, ved korsets to bjelker, møter jeg ham som tilgir, som sletter ut, som aldri mer kommer i hu. Han tar bort min bjelke, min fordømmelse, kritikk, frykt for ikke å strekke til som har gjort at jeg trykket andre ned, min selvforakt og mindreverdsfølelse.

Men han tar ikke bare bort, han gir tilbake: Sin rettferdighet: Jeg får stå for Gud som om jeg aldri hadde syndet. "Ren og rettferdig, himmelen verdig, er jeg i verdens frelser, alt nu!" synger vi. Han gir meg også del i sin kjærlighet. Da først kan jeg dra flisen ut av min brors øye.

a. Dra flisen ut av din brors øye

Det skal vi nemlig gjøre! Paulus sier i Gal 6,1: *Brødre, dersom noen blir grepet i et feiltrinn, må dere som lever ved Ånden, vise ham til rette. Men gjør det med varsomhet, og pass deg selv, så ikke du også blir fristet.*

Dette ordet "å vise til rette" gir litt feilaktige assosiasjoner på norsk. Vi tenker vel helst negativt om *tilrettevisning*. På gresk betyr ordet "å gjenopprette, å få på plass igjen". På engelsk er det oversatt med "restore"- som i vårt *restaurere*. Hensikten er å få vår bror eller søster på rett spor igjen. I 2005 oversettelsen står det forresten *hjelp* til rette, det er bedre.

Ordet som er gjengitt med "varsomhet" er samme ord som "ydmykhet" i listen over Åndens frukt. Altså ingen *fordømmelse*, men ydmyk *formaning* om å komme på rett spor igjen. Ingen av oss må være hovmodige og tro at vi ikke selv kan falle.

Noen har dessverre lett for å bli for ivrige fliseplukkere. De uttaler seg fordømmende i alle retninger. Hvorfor har ellers ikke- kristne fått det inntrykk av oss at vi er så fordømmende?

Slik var det også i Korint. De ville også uttale sin dom over ikke-kristne. Men vi skal ikke rette på alle mennesker. Derfor må Paulus advare dem: *1 Kor 5,12 Hva har jeg med å dømme dem som står utenfor? Er det ikke de som er innenfor dere skal dømme?*

Og skal vi så uttale oss, må det altså skje i kjærlighet. Det er for å hjelpe på rett vei igjen vi gjør det, ikke for å "ta" vedkommende. Det bibelske ordet for å "formane" betyr både *oppmuntre, trøste, hjelpe*. Det er bare med den innstillingen vi kan plukke fliser hos andre.

Men oftest er vi nok for unnskyldende. Vi har lett for å unnskyld oss med at vi vil ikke være påtrengende. Men hør: De som har feilet eller falt er jo våre *søsken!* Vi kan ikke bare stå og se på at en bror eller søster går under uten å hjelpe dem.

Jeg vet at jeg ofte forteller samme historier, men la meg bare *minne* om denne:

Da jeg var skolelagsprest på Sørlandet, en gang i forrige årtusen, hendte det noe som kunne gått forferdelig galt. Vi hadde vært på påskeleir i Hjartdal og da vi kom tilbake var det en gutt som tok snarveien gjennom skogen for å komme raskest mulig hjem. Utpå kvelden ringte faren for å høre hvor sønnen ble av? Jo, han hadde gått av bussen for flere timer siden og hadde tatt snarveien gjennom skogen. De dro ut for å lete etter ham og fant ham i et lite myrtjern der han satt bom fast. Det hadde vært is på vannet, men da han gikk over, brast isen og han kom seg ikke opp. Selv om han var kraftig nedkjølt, gikk heldigvis alt bra.

Men tenk om historien hadde forløpt slik: Faren sendte sin eldste sønn opp i skogen for å lete. Han fant bror sin, men gikk tilbake uten å hjelpe. "Jeg fant bror min. Han hadde falt ned i et tjern. Men jeg ville ikke virke påtrengende", sa han til faren.

Faren sendte da sin nest eldste sønn opp for å hjelpe broren, men da var han sunket så dypt at det var så vidt nesa stakk over vannet. Heller ikke han hjalp til.

"Tenk at min bror kunne synke så dypt", tenkte han. "Han som var så kjekk." -Heller ikke han hjalp til. Da faren selv kom til på sine skrøpelige bein, var det for sent....

Slikt gjør vi ikke i det virkelige livet. Men dessverre skjer det ofte i kristen sammenheng.....

Vi er kalt til å ta oss av hverandre. Kanskje vi i stedet for å spørre "Hvordan har du det?" når vi møtes skulle spørre: "Har du det *godt*?" Da er det ikke så lett å lure seg unna. Men spør vi om det, må vi ikke bli forbauset om vi får et ærlig svar, eller trekke oss unna når vedkommende trenger hjelp. Kanskje vi også skulle våge å spørre hverandre: "Hvordan har du det med *Jesus*?"

Hvorfor er det så mange som gikk på bedehuset før, som ikke går her lenger? Var det fordi de ikke ble sett, ikke ble møtt, når livet gikk i motbakke? Tenk om det kunne spres et rykte om folket på bedehuset: "De folka på bedehuset, de bryr seg".

Vi har ikke lov til å stå og se på, eller unnskyldte oss med at vi ikke vil bli involvert. Nei, vi er kalt til å oppfylle Kristi lov. - Hva er Kristi lov? Jo, at vi skal elske hverandre. *Joh 13,34 Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre. Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre.*

Avslutning

For å oppsummere: I vårt forhold til andre skal vi verken opptre som *dommere* ved å være dømmesyke og fordømmende. Heller ikke skal vi være *hyklere* som klandrer andre, men unnskylder oss selv. Vi skal være *søsken* som først korrigerer oss selv, før vi i kjærlighet korrigerer andre.

Vi har selv fått nåde, derfor må vi være nådige mot andre!

